

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קי"ח

לעיל הובאה מחלוקת האם ארץ ישראל נתחלקה ליוצאי מצרים או לבאי הארץ או לשניהם יחד. (ואמנם אף לדעת ר' יונתן שלבאי הארץ נתחלקה, עדיין הייתה משמעות ליוצאי מצרים בזה שנתחלקה קודם לבאי הארץ ואז החזירו את את ירושתם ליוצאי מצרים, וחזרו וירשו מהם כפי שהתבאר לעיל).

והקשה רב פפא לאביי, שאמנם לדעת הסובר שליוצאי מצרים נתחלקה הארץ מובן מדוע באו בנות **צלפחד** למשה וביקשו לקבל את חלק אביהם בארץ, ואף שכבר מת, כיון שהיה מיוצאי מצרים. אך לדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, מה היה הצד של בנות צלפחד לבקש את חלקו, הרי כיון שהוא מת ואינו מבאי הארץ וודאי שלא יקבל חלק בארץ.

ועונה הגמרא שכוונתם הייתה ליטול בנכסי חפר אביו של צלפחד, מדין חלקו של צלפחד בירושה.

עוד שואלת הגמרא שאמנם לדעת הסובר שליוצאי מצרים נתחלקה הארץ מובן מה שנאמר בספר יהושע שבאו בני יוסף ליהושע ואמרו לו "מדוע נתת לי נחלה גורל אחד וחבל אחד ואני עם רב", שכיון שהארץ נתחלקה לפי יוצאי מצרים, ולאחר מכן הם התרבו לכן הם היו צריכים נחלה נוספת, אך לדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ מה שייך יהיה חסר להם נחלקה, הרי כל אחד מבאי הארץ קיבל את נחלתו.

ועונה הגמרא שמה שהם צווחו היה מפני שהיה להם טפלים רבים, דהיינו שהיו להם יתומים רבים שאין להם אב או אם לרשת מהם את נחלתם, וגם לא קיבלו נחלה משל עצמם כי הם היו בני פחות מעשרים בביתם לארץ, והארץ לא נחלקה לבני פחות מעשרים.

וניסה אביי לדייק מכאן שחוץ מבני יוסף לא היה אף אחד שלא קיבל נחלה בארץ ישראל, שהרי אם היה אחד שלא קיבל נחלה, מדוע הוא לא צווח בפני יהושע, ולא יתכן לומר שבתורה ובנביא הובאו רק אלו שצווחו והועילה צווחתם, כגון בנות צלפחד, שהרי בני יוסף צווחו ולא הועילה צווחתם לשנות את נחלתם ולמרות זאת הובאה צווחתם בנביא.

ודוחה הגמרא ואומרת שאין ראייה, שיתכן שהיו כאלו שצווחו ולא הועילה צווחתם, והנביא לא הביא אותם, ומה שהובא בנביא צווחת בני יוסף הוא מפני שבא הנביא ללמדינו מתשובת יהושע שיש לאדם להיזהר בעין הרע.

שהרי נאמר בפסוק שאמר להם יהושע "ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה", דהיינו שאמר להם שכיון שאתם עם רב לכו והחביאו עצמכם ביער כדי שלא תשלוט בכם עין רע.

עמוד ב'

אך השיבו לו בני יוסף שכיון שאנו מזרע יוסף לא שולטת בנו עין הרע, שנאמר בפסוק "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין", וביאר רבי אבהו את הפסוק אל תקרי עלי עין אלא עולי עין, דהיינו שהם עולים על העין הרע, ואינה שולטת בהם.

ור' יוסי ברבי חנינא למד שלא שולטת בבני יוסף עין הרע מהפסוק "וידגו לרוב בקרב הארץ", שכפי שדגים שבים מים מכסים עליהם ואין העין שולטת בהם, כך זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם.

בברייתא התבאר שאת חלק המרגלים בארץ נטלו יהושע וכלב. ושואלת הגמרא מה המקור לזה, וביאר עולא שלומדים זאת מהפסוק "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם", שהרי לא בא הפסוק לומר שהם חיו ושאר המרגלים מתו שהרי נאמר כבר בפסוק "ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון", ולכן וודאי שהכוונה שחיו בחלקם בארץ.

בברייתא התבאר שלמתלוננים ועדת קרח לא היה חלק בארץ. ושואלת הגמרא שהרי בברייתא אחרת התבאר שגם את חלק המרגלים וגם את המתלוננים ועדת קרח בארץ נטלו יהושע וכלב. ועונה הגמרא שנחלקו התנאים האם מקישים את המתלוננים למרגלים או לא, וכפי ששינו בברייתא אחרת שמבארת את הפסוק שאמרו בנות צלפחד על אביהם "אבינו מת במדבר והוא לא היה בתוך העדה הנועדים על

ה' בעדת קרב" ש"אבינו מת במדבר" הכוונה לצלפחד, "והוא לא היה בתוך העדה" הכוונה לעדת מרגלים, "הנועדים על ה'" הכוונה למתלוננים, "ובעדת קרח" כמשמעו מדבר על עדת קרח.

וכיון שהמרגלים והמתלוננים ועדת קרח נסמכו יחד בפסוק, נחלקו התנאים בביריותות האם מקישים את המתלוננים למרגלים או לא. ואומרים שכפי שיהושע וכלב ירשו חלקם של מרגלים כך ירשו חלקם של מתלוננים או לא.

ושאל רב פפא את אביי לדעת התנא הסובר שמקישים מתלוננים למרגלים ויהושע וכלב ירשו אף את חלקם של המתלוננים, וכי יהושע וכלב ירשו את כל כך הרבה חלקים בארץ ישראל.

ועונה הגמרא שכוננת התנא לא הייתה שהם ירשו את כל המתלוננים אלא רק את המתלוננים שהיו בעדת קרח.

עוד שאל רב פפא את אביי שאמנם לדעת הסובר שליוצאי מצרים נתחלקה הארץ, מובן מה שנאמר בפסוק "ויפלו חבלי מנשה עשרה", שבפסוק קודם לכן הובאו שמות שישה בתי אבות של מנשה שנחלו את הארץ, (אביעזר, חלק, אשריאל, שכם, חפר, שמידע) ובנוסף קיבלו בנות צלפחד ארבעה חלקים בארץ, אחד של אביהם, ושנים של חפר אבי אביהם, שירש אביהם כיון שהיה בכור, ועוד חלק נוסף שירש אביהם מאחד מאחיו שמת בלא בנים.

אלא לדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ, נפלו בנחלת מנשה רק שמונה נחלות, שישה של ששת האחים שמוזכרים בפסוק, ועוד שני חלקים שקיבלו בנות צלפחד ירושה מחפר אבי אביהם, אך צלפחד עצמו לא היה לו נחלה.

ועונה הגמרא שהרי אף לפי דעת הסובר שליוצאי מצריים נתחלקה הארץ לבנות צלפחד היו רק ג' חלקים, שניים של חפר ואחד של צלפחד, ואת החלק הרביעי צריך לומר שהם קיבלו מירושה מאחי אביהם שמת בלא בנים, ואם כך לדעת הסובר שלבאי הארץ נתחלקה הארץ וממילא לא היה לצלפחד חלק בארץ צריך לומר שהיו לצלפחד ב' אחים שמתו בלא בנים, ולכן הם קיבלו ד' חלקים בארץ, שניים בירושת חפר מדין בכורת צלפחד ועוד שנים של שני אחי צלפחד שמתו בלא בנים.

וכפי ששנינו בבירייתא שהיה לצלפחד אח שמת בלא בנים והוריש את נחלתו לאחיו, שהתבאר בבירייתא על הפסוק שאמר ה' למשה על בנות צלפחד "נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהם, והעברת את נחלת אביהם להם", שלדעת תנא קמא, המילים "נתן תתן להם" מדברים על נחלת צלפחד עצמו, והמילים "בתוך אחי אביהן" מדבר על חלק של צלפחד בנחלת חפר אבי אביהן, ו"העברת את נחלת אביהן להן" זה חלק הבכורה של צלפחד בנכסי חפר.

ור' אליעזר בן יעקב סובר שחוץ מאלו נטלו אף חלק של אחי אביהם שמת בלא בנים שנאמר "נתן תתן" ומשמע ב' נתינות.

ואומרת הגמרא שהסובר שהיו לאביהם ב' אחים שמתו בלא בנים וירשו בנות צלפחד חלק מירושתם, הוא לומד זאת מהמילים "אחוזת נחלה".

ושאל רב פפא את אביי על הפסוק שהובא לעיל "ויפלו חבלי מנשה עשרה", שהרי אין דומה חלקם של בתי האבות של מנשה, שהם אביעזר, חלק, אשריאל, שכם, חפר, שמידע, לחלקם של בנות צלפחד שירשו חלק מסויים מנחלת חפר, ולא את כל נחלתו, שהרי אם הפסוק רוצה לחשב את חלקיהם של כל אלו שירשו מאלו הנזכרים מפסוק הרי היו רבים כאלו, ואם רק את בתי האבות עצמם היו רק שישה כאלו ולא עשרה.

והשיב לו אביי שאמנם הפסוק בא להשמיע רק את נחלת ששת בתי האבות, אבל הוסיף גם את נחלת בנות צלפחד כדי ללמדינו שהם נטלו חלק בכורה בארץ אפילו שאביהם מת קודם שנכנסו לארץ, מפני שנחלת ארץ ישראל היא כאילו האב מוחזק בה, ולכן הבן הבכור יורש בה פי שניים, ואפילו אם האב עוד לא נכנס לארץ והחזיק בנחלתו דינו כמוחזק.